

ССКП РАЙКОМУН XII ПЛЕНУМА Информационнай иһитиннэри

1978 сыл атырдьах ыйын 4 күнүгэр ССКП оройуоннааҕы комитетын XII пленума буолла.

Пленум «Оройуоннааҕы партийнай тэрилтэ ССКП Киин Комитетын от ыйынааҕы (1978 с.) Пленумун түмүктэриттэн, ССКП КК Генеральной секретара табаарыс Л. И. Брежнев «ССРС тыатын хаһаайыстыбатын салгыы сайыннарыга туһунан» дакылаатыттан уонна партия Саха уобаластааҕы комитетын X пленумун уураабыттан үөскээн тахсар соруктара» диир боллуробу дүүүллэстэ.

Бу боллуроуска дакылааты ССКП райкомун бастааы секретара таб. И. П. Листиков оҕордо.

Дакылааты дүүүллэһигэр тыл эттилэр: тт. Н. С. Дмитриев—ССКП райкомун бюротун чилиэнэ, Эрилик Эристин аатынан совхоз парткомун секретара, Е. Е. Васильев—ССКП райкомун чилиэнэ, Карл Маркс аатынан совхоз директора, П. М. Попова—ССКП райкомун чилиэнэ, Субурууснай аатынан совхоз манньыксыта, Б. П. Корни—ССКП райкомун чилиэнэ, тыа хаһаайыстыбатын управлениетын начальнига, А. А. Шадрин—ССКП райкомун чилиэнэ, «Сельхозтехника» оройуоннааҕы холбоһугун управлююһа, А. А. Сивцев—«Чурапчы» совхоз Сыланнааҕы отделениетын управлююһа, А. П. Ефимов—ССКП райкомун чилиэнэ, райсовет исполкомун председатели, В. Ф. Ермаков—тыа хаһаайыстыбатын управлениетын кылаабынай агроном, А. С. Шинигин—13 №-дээх СПТУ директора, Д. И. Вырафова—Госбанк Чурапчытааҕы отделениетын управлююһа.

Дүүүллэһилибит боллуроуска пленум туһааннаах уураабы ылымна.

Пленум ССКП КК от ыйынааҕы (1978 с.) Пленумун уураахтарыгар сеп түбэһиннэһэрэн оройуон тыатын хаһаайыстыбатын салгыы сайыннарыга дьаһалларын бигэрэттэ.

ССКП райкомун пленумун үлэтигэр партия обкомун чилиэнэ, Саха АССР Тыатын хаһаайыстыбатын министри таб. Н. В. Шадрин кытынна уонна тыл эттэ.

Манан ССКП оройуоннааҕы комитетын XII пленума үлэтин бүтүрдэ.

ГАВАНАТААҕЫ ФЕСТИВАЛЬГА

Ыччаттар уонна студенттар бүтүн аан дойду таабы Гаванада кытыллар фестивалларыгар бииһи дойдубут 500-тэн тахса одар артистара кытталлар.

СНИМКА: Фестивальга кыттар Архангельской уобаластаах «Сиверко» ансамбль артистара.

В. ХРИСТОФОРОВ уонна В. САДЧИКОВА фотолара. (ССТА фотохрониката).

Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһун!

САНА ОПОХ

Х а б ы а т

1931 сыл алтынньы ыйтан тахсар

№93 (5138)

ССКП ЧУРАПЧЫТААҕЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЯ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҕЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

1978 сыл. Атырдьах ыйын 5 күнэ
СУБУОТА

Сыаната
2 харчы

УДАРНАЙ СЫЛГА—УДАРНАЙ ҮЛЭНИИ

От ыйынааҕар элбэҕи

Пятилетка үһүс сылын ииккис агарын бастааы ыйа түмүктэнэ. Элбэх үлэ коллективтара, тиэрдилибит былааннарын чиэстээхтик толоргоотулар.

Кинилэртэн биридэстэринэн Карл Маркс аатынан совхоз Болугурдааҕы отделениетын Матрена Дмитриевна Савина салайар манньык ферматын коллектива буолар. Ферма биллгин Салпаас От диир сиргэ сайылаан олохсор. Манна 153 фуражнай мнахтаахтар. Тоҕус манньыксыт от ыйыгар валовоһунан 38137 кг үүтү ытылар. Ити көрдөрүү бэс ыйыгар ылыммыт үрүн илгэтээрдэр 4264 кг-нан ордук. Оттон старшай бөйгөтэ ааспыт ыйга биридэстээн үүтү ыаһытга ылыммыт эбэ. Изоталистибэттин куоһаран 275-тин кг ыта. Ыланньыксыттар бары даҕаны эриэ-дахситик үлэлээн иһэллэр. Ити түмүгэр ииккис ыйдааҕы соруудахтары 124,3 бырыһыан толордулар.

А. Баина.

Күргүөмүнэн тахсаллар

ХАДААР. Отделениегэ динэ хаһаайкалара 40-ча буолан совхозтарыгар 200 центнер оту соротуоппалылар соруктаах үлэллэр.

хамсыы сылдьаллар. Кинилэри дьахтар комитетын председатели Ефимов Егоровна Егорова баһылаан-көһүлээн үлэлэтэр. Дьахтариттан сылдан чугас эргин алаастарынан таһаарылаахтык үлэллэллэр. Кэлин ити түмүгүнөн 67 центнер оттоннулар. Итинтэн да көстөрүнөн дьахталлар үлэлэрин таһаарыта кырата суох. Уопсайынан, бу отделениеге комитет тэрийинитинэн дьахталлар бары мытыллар үлэлэргэ активнай кытылыгы ыталлар.

Е. Кожуров.

Үлэ күүрэр

КЫТААНАХ. Манна бу күнүргэ н у о л у р оттоох алаастарынан, урахтарынэн үлэ-хамнас күөстүү оруйлар. Выйылы марахан дьылга от үлэтигэр сүрүн быһаарар күүһүнэн көлө уонна илии звенолара буолаллар. Онон отделение салалтата төһө кыалларынан итинник звенолар ахсааннарын элбэтэ сатаата. Кинилэртэн билинг, иитэ социалистическай куоталаһытга Михаил Иванович Лазарев салаар көлөтүн звенота бастаан иһэр. Лазаревтаах тоҕус атынан, 3 охсору, нан, 3 муһунарынан үлэллэллэр. Звено чугас эргин алаастарынан 380 центнер оту кэбистэ. Онон оройуон чулуу булчута оттоһунга да аатын түһэн бирибэтэ.

Д. Дьячковская.

Ходуна хоһууттара

Субурууснай аатынан совхоз Соловьевтааҕы отделениета оттоһунга үчүгэй көрдөөүлэрдээх иһэр. Николай М. Д. салайааччылаах 6 киһилээх механизированнай звено графинтаах 350 тонна отун толорго. Бары күүһүн ууран, сир биэрэр быһаатын мара, быстах дьэбэкине хомуйар. Кинилэр ааспыт сылта 5 тракторынан үлэлэбиттэ, быһыл саҕа технологиһан үлэлээн, 4 тракторы туһаналлар. Бу күнүргэ кинилэр 370 гектар охсууланналар, 1081 центнер кабаһиннэллэр.

Выйылы курдук общественной сүөһү аһылытын бэлэмнээһингэ марахан дьылга отделение кырдыаастара энэ күүс-көмө буолаллар. Пенсционер Федоров В. К. илии звенотун тэрийэн 260 центнер оту отделениетыгар туттарар соруктанан үлэллэр. Звено 14 киһититтэн сэттэтэ оҕуола оҕото, онтон аҕара пенсционер кырдыаастар. Билингин көрдөрүүлэре—184 центнер от.

И. Филиппов.

Төрөлкөй ньирэйдэр

Карл Маркс аатынан совхоз Мугудайдааҕы отделениетын ньирэй көрөөччүтэ И. Д. Петрова сайынтыгы ииккис түмүгүнэн көрөр ньирэйдэриттэн валовоһунан 2368 кг привели дьылга, ол эбэтэр хас биридн төбө 47,3 кг төлөһүүтүн сатиста. Оттон иккис бирид-эбэтэр Эрилик Эристин аатынан совхоз Холторотоҕу отделениетын сүөһүһүтэ Н. Е. Викторова бэс ыйын устата 29,1 кг эбиллинн ылла. Ньирэй көрөөччүлэр сууккатааҕы привестэрин 900-тэн тахсалы граммга тиэртилэр. Бу күнүргэ кинилэр хас биридн грамм иһин туруулаһан үлэллэллэр.

Хабьат общ. корр.

Оройуоннааҕы партийнай тэрилтэ ССКП Киин Комитетын от ыйынааҕы (1978 с.) Пленумун түмүктэриттэн, ССКП КК Генеральной секретара табаарыс Л. И. Брежнев «ССРС тыатын хаһаайыстыбатын салгыы сайыннарыга туһунан» дакылаатыттан уонна партия Саха уобаластааҕы комитетын X пленумун уураабыттан үөскээн тахсар соруктара ССКП райкомун бастааы секретара табаарыс И. П. Листиков дакылаатыттан

БЫЙЫЛ от ыйын 3—4 күнүргэ буолбут ССКП КК Пленума «ССРС тыатын хаһаайыстыбатын салгыы сайыннарыга туһунан» ССКП КК Генеральной секретара таб. Л. И. Брежнев дакылаатын дүүүллэстэ. Киин Комитет бу Пленума тыа хаһаайыстыбатын салгыы сайыннарыга, бу салааны социалистическай экономика үрдүк сайдыылаах секторыгар кубулдууга норуот олохун уйгутун үрдэтигэр партия үлэтигэр бүтүннүүтүгэр сүткээн суолталаах.

Табаарыс Л. И. Брежнев диир иккис хоһоонноох дакылаатыгар тыа хаһаайыстыбатын сайдыыта диир иккис ырытылына, партия аграрнай политикаһын сүрүн хайыскатын научнайдык быһаарыт ССКП КК кулуун тутардааҕы (1965 с.) Пленумун кэниэттэн ситиһиллэбит бөдөҥ кыайымнар көрдөрүлүнүүлэр, тыа хаһаайыстыбатын производствотын уонна киини механизациялаһыны, химиялааһыны уонна механизациялааһыны

һыны халччылар салаалары салгыы өрө көтөҕүү сүрүн туһаайыһылар, чопчу соруктара быһаарылынылар. Табаарыс Л. И. Брежнев дакылаата сүткээн теоретическай уонна практическай суолталаах.

Биллэрин курдук, тыа хаһаайыстыбата — билинг экономикаһыт тыын суолталаах салаата. Манна национальнай дохуот үөһэн бириин кэригэ оҕоһулар. Ол иһин билинг партиһыт аграрнай политикаһы бэйэтин уопсай политическай курсун быһыһыт сорботун быһытынан көрөр.

Партия бэйэтин бастааы учураттаах сорукунан тыа хаһаайыстыбатын материалнай-техническай базатын лаппа бөдөрөтүүтү туруоран бу салаада аныгы промышленнай базаны үөскэтэри ситистэ. Сүткээн суолталаах уопсай государственнай соруктар таһымнарыгар сирн химиялааһын уонна мелиорациялаһын көтөбүлүнүлэр. Улахан болгомто тыа хаһаайыстыбатын

өрө көтөҕүү экономикаһыт дьаһалларыгар, тыа сирин олохун социальнай боллуроостарын быһаарылыга уурулуна. Хаһаайыстыбанын үлэ бүтүннүүтүн кылаабынай критерийинэн, табаарыс Л. И. Брежнев ийбэһин курдук, производствоннай түмүктэр буолаллар. Валовой бородууксуйа сыллааҕы орто көмөйө КК кулуун тутардааҕы Пленумун иһиннээҕи сэттэ сылта 81,4 млрд. солк. эбит буолаһына, кэниик сэттэ сылта 116 млрд. солк. тийдэ. Сүөһү иһитинин бородууксуйатын сыллааҕы орто көмөйө ити кэнигэ 45 бырыһыанынан улаатта. Бурдуугу үүнүрүн 61,5 млн. тоннанан улаатта. Иһилиһинэ тыа хаһаайыстыбатын бородуукталарын туттууга халбака суох үүнэр.

Киин Комитет Пленума ситиһилибит үчүгэй түмүктэри табаарыс Л. И. Брежнев дакылаатыгар оҕоһулубут сыаналаһыны, ону сөргө тыа хаһаайыстыбатын

(Салгыты 2-е стр. көр).

ТАБ. И. П. ЛИСТИКОВ ДАКЫЛААТЫН САЛГЫТА

(Салгыта. Ичкин 1-гы стр. нөр).

гар СССР XXV съези уураахтары толорууга партиянай, советской уонна тыа хаһайыстыбанын органнар, министерстволар уонна ведомстволар үлэлэртэр баар итэҕэстэри критикалааһыны бүтүтүүгү уонна толору биирлэстэ. Пленум партиянай, советской, тыа хаһайыстыбанын органнары, министерстволар уонна ведомстволар, промышленнай предприятиелар, колхозтар уонна совхозтар салайааччыларын баар итэҕэстэри туоратымга хамсатылаах дьаһаллары илалларыгар, бородууксуйаны огороон таһаарыыны лаппа үрдэтүүнү ситиһэлэртэр, олус пятилетка соруудахтарын агропромышленнай комплекс бары талаалара бүтүгүчү толорулорун уонна аһары толорулорун хааччыйааларыгар өбөһүнэстэ.

Эһиги билэргит курдук, СССР КК уонна СССР Министрларын Советта Пленум ичиннэ тыа хаһайыстыбатын производствотын салгы сайыннары уонна көдүүгүн үрдэтүүнү боппуростарыгар кэккэ уураахтары таһаарытара. Ити уураахтары Кичи Комитет Пленума биир санаанан биирлэстэ.

Арийах хонуктаарыта СССР обкомун пленума партия Кичи Комитетин от мыйнаары Пленумун үлэти түмүктэрин уонна уобалтаары партиянай тэрилтэ сорууктарын туһунан СССР обкомун бастакы секретара табаарыс Г. И. Чирлев дакылаатын сийилин дүүүлэстэ. Пленум кыттылаахтара Саха сирин бары коммунистарын ааттарыттан от мыйнаары Пленум уураахтары, СССР КК Генеральной секретара табаарыс Л. И. Брежнев дакылаатын балаһыанньаларын, өнө туруурдлубут сорууктары биир санаанан биирлэһэлэрин эттилар. Обком пленума дүүүлэһилибит боппуросту таһаарыа уураагы ылына уонна республикада тыа хаһайыстыбатын бары салааларын көдүүстөрүн үрдэтүүнү дьаһалларын бигэргэтэ.

СССР аграрнай политикатын утумнаахтык олоххо киллэрин түмүгэр Саха АССР тыатын хаһайыстыбатын сайыннарыга киники 13 сылга кэккэ ичинки дикси сыварыымылар тарыстылар. Ахсыс пятилеткага капиталы угуу 178 млн. солк. эбит буоллар, төхсүс пятилеткага 327 млн. солк. буолбута, оттон онус пятилеткага 500 млн. солк. көрдүлөр. Сүрүн производственной фонддар 1965 сылаабытаагар 3,1 төгүл үүнүлөр. Киники сылларга совхозтар массымна тракторнай парккара бүтүнүүтэ санардыллына. Үлэ энергиянан сөбүлүүтэ 2,5 төгүл үүннэ. Бары совхозтар, колхозтар уларытылган тэриллинилэр. 1976—1977 сс. сылаары орто валовой бородууксуйа 184,4 млн. солк. буолла, эбэтэр 1961—1965 сс. төгүлүтэ 36 бырыһыан улаатта. Ити кэинэ үлэ огороон таһаарыта 63 бырыһыан үүннэ. Хортуопуу, оҕуруот астарын үүннэрин лаппа улаатта. Хаһайыстыбалар бары категорияларга сүөһүнү уонна көтөрү государствода атыылааһын кээмэйэ биллэрдик үүннэ. Сүөһү бары көрүгүн ахсаана элбэстэ. Ыһым сирин кээмэйэ. Республика үрдүнэн уопсайынан онус пятилетка ички аһар сылын соруудахтарын сүөһүнү, көтөрү, үтү, сыммыты, оҕуруот астарын, хортуопуу уонна түүлээги государствода атыылааһынга аһары толорулунулар.

Ол эрээри, обком пленумугар бэлэмнээһин курдук, республика тыатын хаһайыстыбатын сайыннарыга билгитин да туоратылаа илэк элбэх итэҕэстэр, туһаныла илэк резервлэр бааллар. Пленум табаарыс Л. И. Брежнев дакылаатыгар, мыймааларга олоруан кэлэр сылларга республика наһилиннэһэ сыммытка, оҕуруот астарыгар, хортуопууга, о. д. а. сорох бородууктаарга наадыһытын олохтооһу үүннэрин суотугар мунуурудук хааччыйыны ситиһэр, сүөһү итинтэтин салгы сайыннаран, кинистэн бородууксуйаны ылыны лаппа үрдэтэр соруу туруорда. Обком пленумугар Чурапчы оройуонугар техника мөлхөтүк туһаныллар, мелиорацияламмат сирдэр көдүүстэрэ намыһаа саамай сөптөөх партиянай критика тардыллына. Табаарыс Г. И. Чирлев дакылаатыгар улахан миэстэ сүөһүгэ бөдө туруктаах аһылык базатын хааччыйыга бэрлэһинэ, бу боппуроһу быһаарыта саналы сыйаһыһар наадалаага ыйылына.

Билиги оройуонмут коммунистара, бары үлэһиттэр СССР КК от мыйнаары (1978 с.) Пленумун үлэти түмүктэрин, Пленумга табаарыс Л. И. Брежнев дакылаатын итинтэ биирлэһилин көрүстүлэр. Совхозтар, предприятиелар уонна тэрилтэлэр коллективтара пятилетка үһүс сылын сэтте мыйнаары үлэлэри түмүктэрин критическэйдик ырытталар, ударнай сыл уонна пятилетка бүтүүнү былааннарын итинтэ өбөһөтлэһиллэрин ситиһиллэхтик толорорго, сылы биир да хаалылаага сүөх түмүтүгү сорууктан үлэһитлэр.

Киники 13 сылга, дейду тыатын сиригэр бүтүнүүтүгүр бөлүбүтүн курдук, билиги оройуонмутугар эмиэ

улахан уларытылар буолдулар. Оройуон колхозтаахтара албан ааттаах рабочай кылаас кэккэтигэр киирдилэр. Партия уонна государство аралык кыһанын тыгар, бөдөт көмүстөр ирэрэрэн совхозтар общественнай ынах сүөһү ахсаанын 36 бырыһыан, сылгыны 38,6 бырыһыан элбэттилар, сүрүн средстволарын 2 төгүлтөн ордуу улаатыннардылар, материальнай-техническэй хааччылыалара төрдүттөн түбүстэ. Оройуон наһилиннэһитин 90 бырыһыан государствоннай электросетинэн хааччылар буолла. Государство үбүлээһининэн 20-чэ тыһ. гектар хoduна дулбата, талаа ыраастаанна, тыаны баһынаага аһаан сөлөөһүн суотугар ыһым сирэ 64,5 бырыһыан көгөтүлүннэ. Тыа сирин наһилиннэһитин социальнай-культурнай өлөбө лаппа көннө. Совхозтар рабочайдарын сылаагы орто хамнастара 2,9 төгүл улаатта.

Ити бука барыта СССР-ленинскэй аграрнай политикатын табатык, утумнаахтык олоххо киллэрин үтүккэн түмүгэ буолар.

Билискен кэмгэ партиянай тэрилтэ, хаһайыстыбанын салайааччы производствотын тэрийэр, дьону итигэр үлэти түмүгүн сүрүн критерийинэн государствоннай былааннары толорууу хааччыйыга бэрлэһит үбү, сүрүн средстволары тоһо көдүүстээхтик туһанара буолар.

Үөһэ апиһипит курдук, КК кулун тутардаары (1965 с.) Пленумун кэиниттэн оройуон совхозтарын сүрүн средстволара 2 төгүлтөн ордуу улаатта, оттон валовой бородууксуйа үүнүүтэ 27,6 бырыһыанга эрэ төгүлүстэ, арий эриктэр эрэ 2,03 төгүл үүннөрүрү ситистилэр. Ааспыт 7 сылга совхозтарга биир киникэ үлэ огороон таһаарыта баара сүөһа 21,8 бырыһыан үүннэ 3370 солк. тийдэ, оттон ыйдаары орто хамнас 60 бырыһыан улаатта, эбэтэр хамнас фондата үлэ огоруутугутун 2,8 төгүл куотан иһэр. Бу, биллэри курдук, нормальнайа сүөх сыймаһыһы. Иккиннэн, оҕоһулар бородууксуйа себестонмоһа ыары турар, 1 солк. сүрүн средствада бородууксуйаны огоруу кээмэйэ эмиэ кыра.

Совхозтарга трактордар уонна автомобиллар, тыа хаһайыстыбатын араас массымналарын ахсааннара сыл ахсын элбээн иһэр. Аһардас онус пятилетка бастакы аһарыгар 82 сана трактор, 56 автомобиль, 9 бурдук хомуйар комбайн, элбэх атын техника ылылына. Ол үрдүнэн тыа хаһайыстыбатын управленистэ, совхозтар директордара техниканы көдүүстээхтик туһаныны хааччыла илэктэр, бу дьылаага көрдөбүтлөрө намыһах. Тракторы туһаныы Хатылы, Вахсы, Холтобо отделениеларыгар ордуу мөлхөтүк туруктаах. Оройуон үрдүнэн биир условнай тракторга үлэ огороон таһаарыта сыл айы сорох хаһайыстыбаларга, отделениеларга тыһыары түһөн иһэр. Трактор сыл устата үлэс тахсыта 1975 сылга оройуон үрдүнэн 164 күнүгэ төгүлүсүт буоллар, 1977 сылга 142 күн эрэ буолла. Техниканы көрүүтэ-хараһыга, туһаныгы эһиттэ сүөх сыйма туоратылаа илэк. Төхсүс пятилеткада совхозтар барыта 166 сана тракторы, 151 автомобиль элбэттэ, оттон ити сылларга 154 тракторы, 90 автомобилы туһаттан үстүбүттэ. Тыа хаһайыстыбатын управлениста, совхозтар директордара техникада итиник сыймаһы, эппэтиннэ, хаһайыстыбаннаа сүөх быһыны сүөх огорууга сөптөөх көрдөбүлү туруоралларыгар уодьаста.

Тыа хаһайыстыбатыгар уопсайынан, сүөһү итинтэтигэр чуолаан кэлим механизацияны киллэрин соруу ордуу улахан суолталаах. Билигин билиэхэ ынах сүөһүнү хотонго уулатыы 52,7 бырыһыан, аһылыгы тарратыы манныкка 10,33 бырыһыан, поһому ыраастааһын 21,2 бырыһыан, аһады ыһым (кыскакка) 31,5 бырыһыан эрэ механизацияланан турар. СССР обкомун пленума бу пятилеткада ыһаар ыһаары уулатыны уонна ыһааны бүтүнүүтүн механизациялаһыга соруу туруорда. Ити, дыһинан, кылаар кыахтаах. Ыһаахха, тэрийэххэ эрэ наада.

Совхозтар сүрүн средстволарын саамай хамсатар, активнай чааһынан тракторнай парка буолар. Хас биирдик трактор сылга ортотунан 200 күнтөн итэҕэһэ сүөх үлэһиттэ. Биир условнай трактор 1400 аҕалоннай гектары огоруохтаах, еменанан үлэһитин коэффициентна лаппа үрдүкүтэ.

«Сельхозтехника» холбоһуга (тт. Шадрин А. А., Кынакитов И. Н.) сүөһү итинтэтин марахан үлэлэрин механизациялаһыгы саамай активнай кыттыһыт ылаахтаах, трактордар өрөмүөннэрин хааччыйаатын тупсарыга эмиэ дьаһаллары ылаахтаах.

Ходуһаны төрдүттөн тупсаран огорууга, тыаны баһынаага сөлөөһүнэ онус пятилетка үс сылын былааннара толоруллубатка иһэлэр. Улахан итэҕэстэр оҕоһулубут объектары туһаныга бааллар. Үс нүөл-

сүтүлэр маччират (ДКП) сөптөөх техникалаах, өбөрү доһиһеһаах эрээри ситэ үлэһэбэккэ тураллар. Ааспыт сылларга хoduһаа уонна маччираттэ үккэ «Сельхозтехника» холбоһугун күүһүнэн 13500 гектарга, баа техника» холбоһугун күүһүнэн 2450 гектарга минеральнай ыһаага совхозтарынан 2450 гектарга минеральнай уобурдуулар киллэрилинилэр. Ходуһаа мехпозин 870 гектарга оҕоһулуна. Сыл ахсын мытылар хoduһаны уонна маччираттэ тупсарыга аһааах месчуниктар соруудахтара толоруллубат. Ходуһа уонна баһына сирдэрин бүтэйдээһин олус быһаан.

СССР обкомун пленумугар Чурапчы оройуоннаары партиянай тэрилтэ мелиорацияламмат сирэ көдүүтү сүөх туһаныга, хoduһаны тупсары мөлхөтөр ситэ дикси критика тардылына. Билиги итинтэ быһаачы түмүктэри өгөстөр, бу салаада бөлбөтөкү күүһүгүрү эбөһүнэстэххит. Кэлэр сылтан саалаан совхозтарга баар нүөлсүтөр техника «Сельхозтехника» холбоһугун толору көрүүтүгүр-истинтигэр бэрлэһиттэх, мелиорацияламмат сирдэргэ биир гектарга 3 центнертөн итэҕэһэ сүөх минеральнай уобурдуу киллэриллиэхтэ. Нуотара уонна Куолама үрэхтэрин дулатын астары бийыл күһүгүттөн саараланахтаах.

Саамай сүрүн уонна быһаарыллыбатах проблеманы сүөһү аһылыгы базата буолар. Бу боппурост КК от мыйнаары Пленумугар өссө төгүл киникик турорулуна. «Сүөһү итинтэтигэр билиги тугу ылаахпыт баһарарбыт бүтүнүүтэ—элбэх үтү, эт уонна атын бородуукталар—ити барыта, кэлин тибэвэр, аһылык араас уонна урдук хааччыйаалаах аһылык дөлөй буолууттан түтүлүктээх»,—дирэбтэ табаарыс Л. И. Брежнев. Сүөһү аһылыгы базатын боппуроһа обком пленумугар эмиэ олус сытыытык, төһүү боппурост быһыһааһын көтөрүлүннэ. КК Пленумугар саамай сөпкө бэлэмнээһин курдук, кэлэр өттүгэр сүөһүнү, сылгыны фураһынан, силэстээһинтэ уонна сенаһы огорууга сырьенан хааччыйыга, АВМ бородууксуйатын элбэттигэ баһына улахан оруоллаһы. Дө ол иһин райсовет сессията сүөһү аһылыгы олүү мыйаһынгар баһына бородууксуйатын лаппа элбэтэргэ туруорбут соруун толорууга элбэх үлэ ытыллыахтаах.

СССР райкомун бүтүгүчү пленума ыһаар дьаһалларыгар туорахтаах культуралар ыһылары 1980 сылга диэри 300 гектарынан көгөтөргө, баһынаага минеральнай уобурдуулары эрээтинэн киллэрини кэлимэстик олохтуурга, үс хонуулаах сөвөбөрөтү кэли ыһылаах бары отделениеларга киллэргэ, бурдугу эрдэтэри парга ыһыны 35—30 бырыһыанга тирдэргэ көрүлүннэ. Кормовой культуралар ыһылары 1980 сылга 900 гектарынан көгөтүлүтэххит.

Сүөһү аһылыгы бэлэмнээһин бийыл ордуу ыһаарта. Биир ый оттоон сылааммытын 7 бырыһыан толордубут. Оттон совхозтар общественнай, наһилиннэ кэтэх сүөһүлэрин сыл таһаарар туһугар 20 тыһ. төгүннэ итэҕэһэ сүөх оту сөвөтүонкалырбыт наада. СССР райкомун бюротун уурааһынан оройуонга атырдыах ыйа оттоһуунга уонна эми аһылыгы бэлэмнээһинтэ ударнай ыйынан биллэрилини, хас сүөһүтэ уонна баскыһыны ахсын общественность хoduһаа маассабай суботунуһуктара тэриллэхтэхтэр. Ударнай ыйга оттуур эвенолар социалистическэй куоталаһылары усулуобуйата бигэргэтилли.

Совхозтар директордара, отделениелар управляючайдара, парткомнар, профсоюз рабочкомнара, сельсоветтар исполкомнара ударнай ыйга хас биирдик эвено, отут үчүгэй тэрийиннээхтик, үрдүк огоруутулаахтык оттуурун хoduһаа общественность маассабайдык тахсан күргүөмнээхтик көмөлөһүүтүн хааччыйахтаахтар. «Сельхозтехника» холбоһуга совхозтары кытары «Беларусь» базатыгар сайын дулаһы быһар 13 маҕсыйаны атырдыах ыйын 8 күнүн ааспакка огорууттаах.

СССР обкомун бюротун уурааһынан тэрилтэлэри сабан да туран атырдыах ыйын 5—12 күннэртэр сүөһү аһылыгы сөвөтүонкалааһынга биир наһилиннэ маассабай суботунуһуктара биллэрилинилэр.

Оройуон бу пятилеткада хортуопуу уонна оҕуруот астарын сөвөтүонкалааһын былааны толорбоһко иһэр. Бийыл хортуопуу уонна хаппыһа үүнүүтэ хаһытта оҕурута. Ол үрдүнэн, кыра да буоллар, үүнүүнү ыларга дулуһуохтаахпыт.

Партия обкомун пленума хортуопуу олоһууну, оҕуруот астарыгар тепличнай хаһайыстыбаны көгөтөргө соруу туруорда. 1980 сылга диэри билиги хортуопуу 70 бырыһыан сортовой сэмэнэн олоһуохтаахпыт, минеральнай уобурдууну гектар ахсын 7 центнери киллэриллиэххит, оҕуруот астарын олоһууну 24 гектарга тийэ көгөтүлүтэххит.

Сүөһү итинтэтин культуратын үрдэттигэ улахан оруолу селекция уонна племенной үлэ ылаалар. Бүтүүтүн 3-с стр. нөр.)

ТАБ. И. П. ЛИСТИКОВ ДАКЫЛААТЫН БҮТҮҮТЭ

(Бүтүүтэ. Иннин 1—2 стр. нөр).

инин оройуон совхозтарыгар 2092 племешной ынах сүөһү, ол иһигэр 1210 ынах баар. Ааспыт сылга племешной ынахтан ортотунан 1774 кг үтүк ымыыта. Ити оройуон орто көрдөрүүтүттэн 446 кг үрдүк. Племешной үлэни сөптөөхтүк туруорар буоллар, үтүк өңгөрөн таһаарымын ланна үрдөтөр кыахтар бааллар. Ону туһанмахха наада. Улахан болломтону ынары искусственнай снэмэлэбинин сир ахсын олохтообунга ууруохха. 1980 сылга Соловьев отделениетыттан ураты бары отделениелар искусственнай снэмэлэбинингэ киирэхтөөр. Племешной үлэсэ уонна искусственнай снэмэлэбинигэ ССКП уобаластаагы комитетын X пленумугар өһөһүлүбүт критикаттан бары партийнай тармактар, совхозтар директордара, кылаабынай специалисттара сүһал түмүктэри өһөһүлүбүт тустаахтар.

Үтүк паловой ымыы уонна государство атылааһын кээмэй кэнники сылларга балаачча эбиллинэ. Ол ээрин биэр фуражный ынахтан ыаһын билигин дэ олус кыра. Ити сүрүн бирчиилэлэринин ийэ сүөһү кытарааһына, төрөөбүт ынахтары толору ыабат буолуу, фермаларга төрийэр үлэ мөлүөсэ буолаллар. ССКП КК Пленума чыгастаагы кээмэй ынахтан үтүк ымыына дөйү үрдүнэн 3000 кг тиэрдэргэ сорук туруорда. Билиги пятилетка бүтүүтүгэр ити көрдөрүүнү 1500 кг тиэрдэхтээхтэр. Маныаха билигин улахан хаалымаах Субурускай аатынан уонна «Чурапчы» совхозтар быһаарылыах хамсааһыны өңөрүөхтээхтэр. Үтүк паловой ымыы үрдэтэри сөргө үтүк государство туттарымын лаппа улаатыннараар соруктаахпыт.

Мөчүрөһүтүтэ, икки бастакы ыла ааста. Ол үрдүнэн оройуон ымыыныт эбэһэтэлиститэтин төдөрбөккө ийэр. Икки ыла биир фуражный ынахха 382 кг эрэ матыбыт, онон хаалыт ыйдарга 438 кг ыларбыт наада. Ити ыарахан, ол ынан баран күүһү сыраны уурдаха ымыынан сөптөөх киирбэ.

Совхозтар киллэрэр дохуоттарын 80 бырыһыанын ээ өһөһүтүттан ылааллар. Быыл кииилэр 848 ынах сүөһүгү көмүүнүн өлөрөн, 100 ийэ сүөһүтүн 63 ыларбэ, 64 худуну ылан сыллаагы былааннарын төдөрбөккө хаалар кутталланылар. Онон мантан күһүн сүөһү элүүтүн тосту аччатахпытына, үрдүк прирост ылаахпытына эрэ эти государство атылааһын быһаары төдөрө кыахтаахпыт. Бу күһүргэ көһииниыттан былаанга көрүлүбүтү тас өттүнэн 800 ынах сүөһү контрактацияланахтаах. Ити да үрдүнэн түтүрүлүннэ. Онон көлөр сылларга фураһынан хааччыйан туран оройуонга сылгы ахсаанын 14—15 тыһ. төдөрө тиэрдэхтээхтэр.

Эһиги истибиккит курдук, партия обкомун пленумугар Саха сиригэр сылгы этин өңөрүүнү (сылгы ахсаанын лаппа элбөтөн турар) улаатыннарыы соруга туруорулунна. Онон көлөр сылларга фураһынан хааччыйан туран оройуонга сылгы ахсаанын 14—15 тыһ. төдөрө тиэрдэхтээхтэр.

ССКП КК Комитетын Пленумугар табаарыс Л. И. Брежнев «Тыа хаһаайыстыбатын салгыы өрө көтөбүү галаан программатын ситиһилээхтик олоххо киллэри капитальнай тутууну төрийинин кытта быһаччы сибээстээх, тыа сиригэр тутууну сайыннараар туһунан кыһааны билигин партия аграрнай политикаһын быһаарыс сөптөөх буолла» дээн эттэ. Оттон бийиэхэ, оройуонга, тутар тармактар үлэлэри кээмэй кэнники сылларга кыһаан улааттат, тутуу тэтимэ баһаан. Ол өһөһүтүгэр совхозтар капиталнай тутууну бөйөтөн күөстэринин кытарга күһаллаллар. Оттон ол уопсай дымалада кырата суох өхсүлээх. Сыл ахсын ситиһилбөтөх объекттар ахсааннара элбөөн ийэр, плаһааһы дымсипилиннэ көһиллэр, үлэ төрөөһүнэ сатаарылар. Бу итэһини уопсай күүбү түмөн туоратар эбэһинистээхтэр.

Партия райкомун бюрота быйыл бэс ыйыгар «Оройуон совхозтарыгар капиталнай тутууга таһаарылыыт быһаарылылар тустарынан» уураадаар бэлэтэһимит специалисттэр совхозтар директордара, тутар тармактар сыйлааччылар баччааһы дээр ситэ туората иликтэр. Маны көрүүххэ, көһөрүүххэ.

Совхозтарга уонна колхозтарга экономическай үлэни тутууларга туһунан КК Комитет Пленумугар чөбүтөн бэлэтэһинэ. Пленум иннинэ ССКП КК уонна ССРС Министрлар Советта «Колхозтар уонна совхозтар экономическай гонна финансовый туруктарын туһаарыыга дымсипилиннэ уураадаар» уураагы ымыытыттар. Итинэн сибээстээн бу тутуах боһуруоска суолта бөрүлэрэ, бөһөмтө уурулара наадалаах. Совхозтар парткомнара, директордара контурусуулар-реализациялар үлэни тутууларга, хаһаайыстыбанынай суох быһыыны, төлөтүлүбүт үлэни үлүннэрэн көрдөрүүнү утары өхсүбүтү күһүлүлүлэрэ, үтүк уонна өһөһүтүнаы сүһүбөр

туруоралара эрийдэлэр.

ССКП КК от ыйынаагы Пленума туруорбүт сүткөн соруктара партийнай тармактар тыа хаһаайыстыбатын салгыыны өсө үрдүк таһаанга көтөхтөөрүнэ, бөйөтөн үлэлэрингэр дымсипиэ партийнай стили утумнаахтык олохтоотторунна, төрийэр уонна политическай үлэ ордук туһаары ымыыларын туһаннахтарына, партийнай уонна государственнай дымсипилиннэни бөһөтөтөөрүнэ эрэ ситиһилээхтик быһаарылыахтарын сеп.

Партия райкома тыа хаһаайыстыбатын бары ээһэлэрин сөптөөх бэлэмнээх, үлэсэ дөһүрдээх кадрларынаа хааччыйарга куруутун кыһаар. 1965 сыллаахха оройуонга үрдүк уонна орто үрөхтөөх 70 тыа хаһаайыстыбатын специалиһа үлэлэбэт буолларына, билгини кииилэр ахсааннара 217-кэ тийдэ, онтон анарын көрүгэ үрдүк үрөхтөөх. 13 сыллаахыта 48 биригэдиһир уонна участвак эбэһинистэ үлэлэһир, онтон аналлаах үрөхтөөх 10 эрэ этэ. Оттон билгини үлэһини сыллар 55 биригэдиһиртөн уонна управлениыттан 32-тэ (58 бырыһыана) специалисттэр. Бу дараагы билгини көрдөбүтэ кыһаан эппиттээбэт. КК Комитет от ыйынаагы Пленума ирдикти курдук, партийнай тармактар үлэлиттэр ити категорияларын сүүмэрдээһингэр, аттаран туруорууга уонна итингэ улахан кыһааныны уураар эбэһинистээхтэр.

ССКП сьездэрин уонна КК ыйыналарын хаһаанга суох төлөрөн турар, партия райкома тыа хаһаайыстыбатыгар үлэлэһиччилэртөн ССКП кэккэтин хапатыыга улахан суолтаны биэрэр. Күлүн тутардаагы (1965 с.) Пленум кэнниттэн 304 киһи партия кэккэтигэр ымыыныытыттан 180-на тыа хаһаайыстыбатын үлэлитэ. Ол ээрин совхозтарга производствө сүрүн сатааларыгар коммунистар олүү ыйыһынара өсө да кыра. Билигин, хөдөбүр, оройуон 353 ымыынысыттын ортотутар 17 эрэ, ити иһигэр Субурускай аатынан совхозка 1 эрэ, «Чурапчыга» 2 эрэ коммунист ымыынысыт баар. Коммунистар ахсааннара механизатордар ортолоругар эһи адыһах. Совхозтар партийнай тармактарга бу итэһини соруктуулаахтык туоратар эбэһинистээхтэр. Ордук улахан бөһөмтө механизатордары бэлэмнээһингэ уонна кииилэр ортолоругар партийнай арааны хапатыыга уурулулаахтык. Билигин совхозтарга 105 тракторист, 51 шофер тийбэт. Идэни үрдэтии мөлтөхтүк тармактар, 320 трактористтан 69-на эрэ I—II кылаастаахтар.

Сорох партийнай тармактар тыа хаһаайыстыбатын салгыыга үлэлэрии стили уонна ымыылар билигин көрдөбүтэ эппиттээбэттэр. Бу Субурускай аатынан (партком секретара Ефимов Е. Е.), «Чурапчы» (партком секретарын солбуйааччы Башнев В. П.) совхозтардаагы партийнай тармактарга ордук сыйынаах.

ССКП КК Пленумун уураахтарыттан итинэн ССКП КК Генеральный секретара табаарыс Л. И. Брежнев «ССРС Тыа хаһаайыстыбатын салгыы сайыннарыы туһунан» дакылаатыттан үөскээн тахсар соруктар партийнай үлэ стилии ымыыларын хаһааннаахтар да туһаарыы, маассаны кытары сибээһи салгыы бөһөтөтөрү модьуйаллар. Партия райкомун бюрота, аһаары бөһөтөн практической үлэлитэр ССКП КК «ССКП Тамбовскайдаагы обкома тыа хаһаайыстыбатын салгыыны туһунан» уураарынан салайтаран совхозтар, тутар, мелiorативнай уонна тыа хаһаайыстыбатын производствотын кытта сибээстээх атын да тармактар итинэн учреждениялар партийнай тармактарын бөһөтөтөрү дөһүрдэри өсө үрдэтэр эбэһинистээх.

КК Комитет Пленума тараллылаах булууну салгыы үрдэтэри, дымсипилиннэни бөһөтөтөрү, тыа хаһаайыстыбатыгар ымыыныт уураахтары уонна дымсипилиннэни көрүүнү контуруулааһыны уонна бөһөтөтөрү күүһүрдэри модьуйда. Бу боһуруоска партия райкомун быйыл муус устарга буолуот XI пленумун уураахыттан билиги сорох салайар кадрдарыт бөһөтөтөрү быһаччы түмүктэри өһөһүт иликтэр. Ол, түүх хаанык ийиктэ, государственнай былааннары, производствоннай соруахтары төлөрүүнү хааччыйбат буолууга көстөр. Кыахтар баалларын үрдүнэн совхозтар директордара тт. Ефремов А. В. уонна Аммосов И. Н., парткомнар секретардара тт. Ефимов Е. Е. уонна Башнев В. П. от ыйытар үтүк государство атылааһын эбэһи соруахы төлөрүүнү хааччыйахтар. Бу салайааччылар отделениелар управлениыдарын, сыйахтарга партийнай тармактар секретардарын партийнай уураахтары булууту төлөрүү тыһаары мөлтөхтүк итиэлэр, ирдэбиллэрэ намыһах.

Быйыл муус устар 6 күнүгэр ССРС Министрларын Советта «Арыгылаһыны уонна алкоголизмы утары өхсүбүт эбэһи дымсипилиннэ туһунан» уураагы ымыытыттар. Ону олоххо киллэри сорох сирдэргэ адыс куһаарнык тармактар. Ол содулугар арыгылаһыны, онтон таһааран буруйу өңөрүү, общественнай бөһөтөтөн кэнни чыһыллар сатаан таһаарыла тураллар. Бу ордук райпога, Субурускай аатынан уонна «Чурапчы» сов-

хозтарга сыйынаах.

Партийнай уонна государственнай дымсипилиннэни куруубайдык кэнни туһааллара итинэн эрэ бүһпэттэр. Субурускай аатынан совхоз директора таб. Ефремов А. В. советскай уонна партийнай органнар туһааннаах быһаарылылар, уураахтара баарын үрдүнэн атын совхоз сиригэр күүс өттүнэн өттөтөн дымсипилиннэсэ сурун көрдөрдө. Эһиги таб. Ефремов совхоз салайар кадрдарын сүүмэрдээһингэ партийнай принциби кытаанахтык тутуһарыгар ССКП райкомун хас да төгүлээх этиитин бөһөтөтө ылаба. Бөһөтө сельсоветын исполкомун председателэ таб. Харлампьев И. И. үлэлитэр көтөмөхтөк сыйынааһынара, дымсипилиннэсэ суога, арыгылаһына ааспыт өттүгэр биригэ эрэ сымалэһтэрдэ. КК Комитет сөптөөх түмүгү өһөһүтэ. Коммунистар тт. Ефремов А. В., Харлампьев И. И. итиники партийнай, дымсипилиннэсэ суох быһаарыларын ССКП райкомун бюрота кытаанахтык сымалэстэ.

Оройуоннаагы партийнай тармактар иһигэр ситэ көрдөбүлүгэ сеп түбэһиннэрэн партийнай уонна государственнай дымсипилиннэни бары дымсипилиннэни бөһөтөтөр сүтүк турар.

ССКП КК от ыйынаагы Пленумун матирийаллара — партия аграрнай политикаһын программнай докумуоннара. Партийнай тармактар, тыа сирин бары коммунистарга бу Пленум суолтатын, аграрнай политика ис хөбөһүн, кииини олоххо киллэрии суолларын үлэлиттэргэ дириннэни өйдөтүөхтээхтэр. КК Комитет уураахтары ситиһилээхтик олоххо киллэригэ кииилэри түмө тардыахтаахтар. Политическай-маассабай үлэ бүүс-бүтүнүтэ тыа хаһаайыстыбатын бары салааларын өсө турган тэтиминэн сайыннарыыга, баар не кыахтары мунуутуурдук туһааныыга туһаннаахтаах.

Табаарыс Л. И. Брежнев Пленумга өңөрбүт дакылаатыгар социалистическай куоталаһыны тийэх экономическай сымала элбэх уонна чычыны бөһөтөтөтүбүтэ өһөһүтэ буоларын, куоталаһыны сымала-сорууга биир да хаалымаа суох үлэлиттэргэ түмүлэрии төһөтөтөтө бэлэһтэ. Оттон оройуонга, ордук совхозтарга куоталаһыны тармактар ээри киии маассабайа, үрдүк кодьууна кыһаан ситиһиллэ илик. Бу өттүнэн соторутаагыта бийиэхэ улахан ымыы өһөһүлүннэ. Ону партийнай уонна профсоюзнай тармактар, хаһаайыстыбанынай салайааччылар үчүөттүөх, быһаччы салаада уонна төлөрүүгэ ымыы тустаахтар, өһөһүттар итинэн сүөһүтүттар ортолоругар дымсипилиннэни көтөхтөх, курахтаах көдүтүбүн үлэлэһини заахчыйахтаахтар.

ССКП КК от ыйынаагы (1978 с.) Пленумун уураахтара тыа сирин үлэлиттэрин олоһун-дыһаарын салгыы туһаарыыга, өйүн-санаатын, культуураһын өсө сайыннарыыга быһаччы туһулаахтар. Партийнай тармактар норуот үөһөдиринин, культуура, доруобууа харыстабыллы учреджениеларын, хааччыйыны өйдөтөн үлэлиттэри ийиллэригэр итинэн сата соруулар, үрдүк көрдөбүлүгэ үөскээн тахсаллар. Олору ситиһилээхтик төлөрөтүбүтүр чычы былааннаах, кэсипилээх дымсипилиннэни кылаахтаахтар.

Тыа хаһаайыстыбатын өрө көтөбүү — партия бүтүүнүн, норуот бүтүүнүн дымсипилиннэсэ. Маныаха общественность көмөтө, шефтиһинтэ улахан өһөһөх. Бу үлэни бийиги бары дымсипилиннэни салгыы көтөтөр, сайыннараар эбэһинистээхтэр. Райсовет исполкомун быһаарылынан оройуон 27 тармактарга 4 совхозка сыйынарыллан, шефтиһиннэни үлэлитиллэр. Быйыл от доһуутугар, эбэһи аһаары бэлэмнээһингэ кииилэргэ быһаччы соруахтар тирэһилиннэлэр, үс төгүл маассабай сүбөтүннэригэр тармактар. Хадаар, Одьулуун, Чаньыр олохтоотторо, 13 №-дээх СКТУ, тутуу участватын коллективтара шефтиһиннэригэр көдүүстээхтик көмөлөһүлэр. Оттон Бөһөтө уонна Соловьев сельсоветтара, сибээс үлэһини, оройуон кииини адыс кылаастаах оскуолаларын коллективтара сүбөтүннэригэр биригэти эрэ сымалэһтэрдэ, сорохтор төрүт да кытта иликтэр. Бу бөһөтөтө кураан, ыарахан дымсипилиннэни көдүтүбүн сымалэһини күлүбүлүбүн сатаах.

Оройуонга тыа хаһаайыстыбатын салгыы сайыннарыыга сата кыахтар үөскөтилэр. Билиэн ССКП КК от ыйынаагы (1978 с.) Пленумун уураахтарынан, ССКП КК Генеральный секретара табаарыс Л. И. Брежнев дөһүлүннэ ыйылаарынан эбэһинистэ. Дымсипилиннэни партийнай-төрийэр уонна партийнай-политическай үлэ таһаарыттан, олохтоох Советтар, хаһаайыстыбанынай-органнар, профсоюзнай уонна комсомольскай тармактар, тыа сирин активисттара, бары үлэлит дөһөтө бу үлэсэ кыттыларыттан тутулукаах.

Түмүгэр таб. Листиков оройуон коммунистарга, бары үлэлиттэргэ ССКП XXV сьезин КК от ыйынаагы Пленумун уураахтары ситиһилээхтик олоххо киллэригэ түүх кылаарын барытын өңөрүөхтэ дээн партия оройуоннаагы комитетын бюрота дымсипилиннэни эрийдэрэ.

